

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ЛЮДЬМИ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ В АВСТРАЛІЇ

Слозанська Ганна Іванівна
м.Тернопіль

У статті розкрито основні питання пов'язані з організацією соціальної роботи з особами з обмеженими можливостями в Австралії; здійснено аналіз поняття "інвалід"; подано інформацію про механізми реалізації державної політики по відношенню до інвалідів; висвітлено нормативно-правову базу, основні принципи соціальної роботи з інвалідами, аспекти соціальної реабілітації інвалідів.

Ключові слова: соціальна робота, інвалідність, соціальна реабілітація, соціалізація, безбар'єрне середовище.

Постановка проблеми. За останні тридцять років спостерігається значна соціальна, політична та інтелектуальна переоцінка ситуації щодо позиції інвалідів в загальній структурі суспільства. Встановлено, що у країнах, що розвиваються, в тому числі і в Україні, люди з особливими потребами належать до числа найбільш бідних та уразливих. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, опублікованими у Всесвітньому звіті з проблем інвалідності від 9 червня 2011 р., 15 % населення світу, що становить близько 1 мільярда від усіх людей, мають інвалідність.

Інвалідом є будь-яка особа, яка не може самостійно забезпечити повністю чи частково потреби нормального і/чи соціального життя через ваду, вроджену або набуту, фізичні чи розумові здібності.

Люди з обмеженими можливостями стикаються з безліччю перешкод для повноцінної участі в житті суспільства і, ймовірно, з підвищеним ризиком соціальної ізоляції. Не достатній доступ до освіти, медичного обслуговування, не можливість заробляти на життя або брати участь у прийнятті рішень, соціальна ізоляція є основними причинами низького рівня життя людей з особливими потребами, особливо тих, хто живе в країнах, що розвиваються.

Мета – дослідити особливості соціальної роботи з людьми з особливими потребами в Австралії.

Виклад основного матеріалу. Соціальна робота з інвалідами є однією із важливих і пріоритетних сфер соціальної роботи Австралії. В її основі лежать правовий соціальний захист населення, система державних і недержавних закладів і установ, форми, методи соціальної роботи, соціальні технології і технології соціальної роботи, зміст і специфіка яких визначається рівнем обмеження життєдіяльності людини, а також повноваженнями організацій соціальної сфери, рівнем кваліфікації працівників, досвідом роботи, фінансуванням, ресурсами тощо.

Австралія, у цьому контексті, є країною, соціальною політикою якої передбачено створення рівних можливостей для інвалідів, їх активна соціалізація. Це процес, завдяки якому такі загальні системи суспільства, як фізичне і культурне середовище, житлові умови і транспорт, соціальні служби і служби охорони здоров'я, доступ до освіти і праці, культурного і соціального життя, включаючи спорт і створення умов для відпочинку, робляться доступними для всіх. Важливими у цьому процесі є такі оцінювальні показники: законодавство, що містить основні положення Всесвітньої програми; програми допомоги; додаткова кількість осіб, які користуються послугами; підвищення відповідних бюджетних асигнувань; додаткова кількість інвалідів, які мають регулярні заняття.

В Австралії під інвалідністю розуміють певну умову, що якимось чином перешкоджає чи заважає людині з точки зору її здатності виконувати повсякденну діяльність [6]. До осіб з особливими

потребами відносять людей з фізичними і розумовими вадами та хронічно хворих. Послуги для людей з даними вадами надаються на державному, регіональному та місцевому рівнях департаментами соціальної роботи, соціальними службами, агентствами, організаціями, центрами соціальної допомоги та волонтерськими організаціями.

Залежно від ступеня важкості умов, Всесвітня організація здоров'я за даними Австралійського бюро статистики виділяє три аспекти інвалідності: 1) будова тіла і функції (припинення їх функціонування), 2) діяльність (її обмеження) і 3) участь у житті суспільства (її обмеження). Класифікація інвалідності також визнає роль фізичних та соціальних екологічних факторів, що впливають на результатів інвалідності.

У 1998 Служба з догляду за інвалідами, людьми похилого віку та особами, які здійснюють догляд визначає інваліда як особу з обмеженням, порушенням яка триває принаймні останні шість місяців і обмежує повсякденну її діяльність.

До основних видів повсякденної діяльності відносять: особистий догляд, мобільність та спілкування. Залежно від рівня обмеження повсякденної діяльності виділяють: легку форму інвалідності – коли людина не відчуває жодних труднощів з самообслуговування, мобільності і комунікації, але використовує кошти або обладнання; помірну – коли людина не потребує допомоги, але має труднощі по догляду за собою, у пересуванні або комунікації; важка – коли людина іноді потребує допомоги при самообслуговуванні, мобільності або комунікації та глибока – коли людина не в змозі виконувати самообслуговування, мобільність та / або комунікаційних завдань, або завжди потребує допомоги [6].

Кожні п'ять років Австралійське бюро статистики здійснює широкий огляд осіб з інвалідністю і подає докладні статистичні дані про поширеність інвалідності в австралійському суспільстві. Останні (станом на 2008) дослідження показали, що із загальної чисельності населення у віці від 5 до 64 років, 19 відсотків (близько 3,6 млн. чоловік) мали ту чи іншу форму інвалідності. Обстеження також показало, що додаткові 3,1 мільйона чоловік мали легке порушення, але воно не було таким, щоб обмежило їх у їхній повсякденній діяльності. Із загального числа тих, хто мав певну форму інвалідності (тобто 3,6 млн. чоловік) близько 3,2 мільйона мали складні обмеження по відношенню до повсякденної діяльності, працевлаштування або навчання [3].

Основу правового захисту людей з інвалідністю в Австралії становлять Закон про дискримінацію осіб з обмеженими можливостями (1992 р.), Комісія з дотримання прав людини в Австралії, що підкріплюються міжнародними стандартами щодо забезпечення прав і гарантій соціального захисту дітей-інвалідів і дорослих людей, що відображені в документах Організації Об'єднаних Націй: Декларації прав дитини (1959 р.), Декларації соціального прогресу та розвитку (1969 р.), Декларації про права розумово відсталих осіб (1971 р.), Декларації про права інвалідів (1975 р.), Всесвітній програмі дій стосовно інвалідів (1981 р.), Конвенції про права дитини (1989 р.), Всесвітній декларації щодо забезпечення виживання, розвитку і захисту дітей (1990 р.), Принципах захисту психічно хворих і покращання психіатричної допомоги (1991 р.), Стандартних правилах забезпечення рівних можливостей для інвалідів (1993 р.) та інших документах.

Соціальний захист осіб з обмеженими можливостями в Австралії реалізується завдяки численним видам соціальної допо-

моги, виплатам по інвалідності. Так, в країні з 1908 року виплачується пенсія по інвалідності, пенсія з підтримки інвалідності та допомога по хворобі. У післявоєнні роки (1940-1950 рр.), у зв'язку із збільшенням числа інвалідів, в Австралії створено Службу з реабілітації інвалідів, яка займається виділенням матеріальної допомоги, облаштуванням житла, забезпеченням житлом, працевлаштуванням осіб з обмеженими можливостями.

З метою зниження бар'єрів з якими стикаються щоденно особи з обмеженими можливостями та привернення уваги громадськості до проблем інвалідів 1981 рік було об'явлено Міжнародним роком інвалідів. Уряд Австралії, взявши за основу панівні тенденції цього часу, розробив власну програму допомоги інвалідам (1986 р.), що передбачає надання та фінансування індивідуальної підтримки і обслуговування осіб з обмеженими можливостями [11].

У 1991 році австралійським урядом приведений в силу Пакет реформ з інвалідності, що був спрямований на максимальну інтеграцію осіб з обмеженими можливостями в суспільний процес, тобто їх проживання у спільнотах, працевлаштування та навчання у повній мірі.

Закон про дискримінацію інвалідів 1992 року, який спрямований насамперед на ліквідацію дискримінації щодо людей з обмеженими можливостями, а також забезпечення рівності перед законом і сприяння прийняттю в співтоваристві основних прав людей з обмеженими можливостями, Національна стратегія психічного здоров'я осіб з обмеженими можливостями (1992 р.), Національні Стратегії щодо створення безбар'єрного середовища для інвалідів (1994-2004 рр.), призначені для того, щоб люди з обмеженими можливостями мали рівні можливості для доступу до всіх програм, об'єктів і послуг, що надає держава і створює людство.

Соціальна робота з людьми з обмеженими можливостями [8, с. 187-194] в Австралії націлена на їх реабілітацію (медичну та соціальну, яку часто надають у стаціонарних закладах), отримання нових знань та навичок, трудово та громадську зайнятість, сприяння у створенні груп самопомоги, груп соціальних дій, самокерованих груп. При цьому соціальна допомога таким людям досить часто спрямована на задоволення потреб у самообслуговуванні, здійснення якого неможливе або ускладнене внаслідок втрати чи обмеження тих або інших функцій [5].

Соціальна реабілітація інвалідів — це система заходів, орієнтованих на поліпшення їх життєдіяльності, відновлення соціального статусу, досягнення матеріальної незалежності та всебічної інтеграції у суспільство. Принципи соціальної роботи з людьми, які мають обмежені можливості передбачають: ранній початок здійснення реабілітаційних заходів; безперервність і поетапність проведення соціальної роботи; комплексний характер реабілітаційних програм з урахуванням медичних, педагогічних, психологічних, професійних, соціально-побутових, технічних аспектів; індивідуальний підхід до визначення характеру і спрямованості реабілітаційних заходів, що ґрунтується на координації роботи спеціалістів різного профілю (лікарів, педагогів, психологів, соціальних працівників, логопедів, терапевтів, реабілітологів, техніків із протезування, спеціалістів із профорієнтації). Програми реабілітації передбачають індивідуальну допомогу інвалідам для підтримання спроможності вести повноцінне соціальне життя: умови обслуговування і засоби, які б гарантували як фізичну, так і психологічну незалежність.

З метою здійснення соціальної реабілітації і надання соціальної допомоги людям з обмеженими функціональними можливостями в Австралії реалізують соціальні програми, спрямовані на підтримку їх добробуту й стану здоров'я; створюють заклади для їх обслуговування (будинки готельного типу, будинки для постійного проживання, денні стаціонари/центри, денні центри/обідні клуби, чергові бригади невідкладної допомоги, центри з консуль-

тування тощо) [9]; практикують організацію співпраці з різними громадськими та професійними організаціями (наприклад, з Асоціацією інвалідів (People with Disabilities), Австралійською асоціацією жінок інвалідів (Women with Disabilities Australia) тощо) [12].

У сучасних умовах соціальна робота з онкохворими, яких в Австралії теж вважають людьми з обмеженими можливостями передбачає надання допомоги людям, яким поставили такий діагноз, у лікуванні; забезпеченні взаємодії хворих, лікарів, сім'ї і соціуму; сприяння активному залученню хворих до суспільного життя; вирішенню практичних проблем і допомогу у прийнятті раціональних рішень. Соціальні працівники, які спеціалізуються на роботі з онкохворими, займаються просвітницькою діяльністю, інформують хворих про фізіологічний вплив раку на організм людини, про розвиток і наслідки самої хвороби, про систему лікування та особливості догляду за онкохворими [10].

В Австралії до категорії людей з обмеженими можливостями відносять і людей з психічними розладами. Соціальні працівники, які працюють з такими клієнтами, допомагають їм вирішувати велике коло проблем; шукають відповідні методи боротьби з ними за умови використання наявних ресурсів [2].

Одним із пріоритетів соціальної політики Австралії є створення належних умов для повноцінного суспільного життя людей з особливими потребами. Найбільш поширеними та дієвими важелями заохочення австралійських роботодавців до найму або збереження зайнятості людей з особливими потребами виступають фінансово-економічні: різного роду пільги, дотації, субсидії. Невід'ємним правом інвалідів є право на працю, незважаючи на обмежену працездатність. В Австралії набув поширення досвід виплати дотацій тим роботодавцям, які приймають осіб з особливими потребами не тільки як працівників, але і як учнів на виробництві.

За австралійською програмою “Початок роботи” роботодавцям на заробітну плату кожного працівника з особливими потребами надається піврічна субсидія в розмірі 50 австралійських доларів на місяць. Окрім того, роботодавцю надається одноразова субсидія в розмірі 2592 австралійських долари на облаштування та технічне обслуговування одного робочого місця для людей з особливими потребами [1].

В Австралії діють численні спеціалізовані підприємства, які надають послуги із працевлаштування і призначені для працевлаштування осіб з обмеженими можливостями. Відповідно до Закону про обслуговування інвалідів від 1986 р., особи які отримують пенсію по інвалідності мають право працювати на даних підприємствах також. Встановлено, що станом на 2009 р. в Австралії діяло 415 підприємств для інвалідів на яких працювало близько 22000 осіб з обмеженими можливостями. Проте працевлаштування інвалідів на спеціалізованих підприємствах не можна розглядати винятково як форму забезпечення зайнятості інвалідів чи як фундамент, на якому базується політика забезпечення зайнятості інвалідів. Працюючи на спеціалізованих підприємствах, інваліди існують у замкненій соціосистемі.

Соціальна робота з інвалідами в Австралії зводиться не тільки до реабілітації, але й до соціальної допомоги. Зокрема, на державному рівні передбачено виплату різного роду допомоги: пенсія по інвалідності (5849\$ в місяць), виплата по догляду (481 \$ в місяць), допомога по хворобі (95 \$ в місяць), допомога по мобільності (59 \$ в місяць), пенсія дружині інваліда, або із втрати годувальника (446 \$ в місяць). На державному рівні діють організації із працевлаштування, навчання, професійної підготовки чи перепідготовки інвалідів; центри із надання житла, організації дозвілля та відпочинку осіб з обмеженими можливостями; агентства по догляду на дому та частковому догляду; центри із надання медичної допомоги; агентства з організації представництва інтересів інвалідів; організації із випуску інформаційної та друкованої продукції для інвалідів; центри із фінансування наукових досліджень

та галузевих проєктів; агентства із надання послуг ветеранам та відділення із виділення фармацевтичних та медичних пільг [7].

Та основним завданням соціальних служб, громадських організацій, що працюють з інвалідами є створення рівних можливостей, що визначаються таким чином:

а) інваліди повинні продовжувати жити у своїх общинах і вести, за необхідної підтримки, звичайний спосіб життя;

б) інваліди мають брати участь у прийнятті рішень на всіх рівнях, що стосуються, як загальних справ общини, так і всіх справ, які мають для них як людей з фізичними недоліками особливе значення;

в) інваліди повинні отримувати необхідну допомогу в межах звичайних систем освіти, охорони здоров'я, соціальних служб тощо;

г) інваліди мають брати активну участь в загальному соціальному й економічному розвитку суспільства, а їхні потреби повинні враховуватися у національних планах розвитку.

Створення рівних можливостей означає також, що державна політика має використовувати всі засоби таким чином, щоб кожний індивід мав рівні можливості для участі в житті суспільства. Після досягнення інвалідами рівних прав у них повинні бути також рівні обов'язки. У міру отримання інвалідами рівних прав суспільство вправі очікувати від них більшого. У рамках процесу забезпечення рівних можливостей необхідно створювати умови для

надання допомоги інвалідам для того, щоб вони могли повною мірою виконувати свої обов'язки як члени суспільства (Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів Австралії).

Перспективним для Австралії є також залучення осіб з обмеженими можливостями до культурних цінностей і художньо-естетичної діяльності. Озвучені книжки, друковані видання, написані простою мовою, чіткий формат і кольори для розумово відсталих, адаптовані теле- і театральні постанови для глухих – це великий крок у наданні інформації для тих, хто раніше такої можливості не мав. Заняття хореографією, музикою, літературою, театром сприяють виявленню та розвитку художнього і творчого потенціалу.

Не менш важлива проблема – організація дозвілля та відпочинку, що тісно пов'язана зі створенням механізмів полегшення пересування інвалідів до рекреаційних установ, моральною і фінансовою підтримкою персоналу, який здійснює соціальні програми, у тому числі проєкти, що передбачають розробку методики забезпечення доступності.

Висновки. Соціальна робота з особами з особливими потребами в Австралії є різноманітною і багатогранною. Вона передбачає надання медичної, юридичної та соціальної допомоги, соціальний захист, соціальне забезпечення і соціальне обслуговування. Соціальна політика Австралії спрямована на забезпечення рівних можливостей для людей з особливими потребами.

Література та джерела

1. Гаврюшенко Г. Працевлаштування осіб з обмеженими фізичними можливостями: світовий досвід [Електронний ресурс] / Г. Гаврюшенко. – Режим доступу: 27.02.2008: – <<http://info.rehab.org.ua/ukrainian/periodykal/sots-zaxust/11-2005/a10>>. – Загол. з екрану. – Мова укр.
2. Australian Association of Social Workers. Policy and procedures for establishing Eligibility for membership of AASW. – Barton, ACT, Australian Association of Social Workers, 2000. – 104 p
3. Australian Bureau of Statistics [Електронний ресурс]. – Режим доступу: 26.12.2011: – <<http://www.abs.gov.au/ausstats/wmdata.nsf/web+pages/>>. – Загол. з екрану. – Мова англ.
4. Australian Council of Social Service [Електронний ресурс]. – Режим доступу: 16.01.2009: – <http://www.wikipedia.org/wiki/Australia_Council_of_Social_Service>. – Загол. з екрану. – Мова англ.
5. Australian Government. Australian Education International. Accreditation and quality assurance, Higher education, Australia [Електронний ресурс]. – Режим доступу: 29.10.2010: – <www.aei.gov.au/AEI/CEP/Australia/EducationSystem/HigherEd/AccredQA.html>. – Загол. з екрану. – Мова англ
6. Disability Support and Services in Australia. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: 26.12.2011: – <<http://www.aph.gov.au/library/intguide/sp/disability.htm>>. – Загол. з екрану. – Мова англ.
7. Department of Family and Community Services, Annual Report. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: 27.12.2011: – <http://www.facs.gov.au/_layouts/1033/FaHCSIA/filenotfound.html?oldUrl=http%3A%2F%2Fwww%2Efac%2Egov%2Eau%2Fannreport%5F2000%2D01%2F%2F3%2F3%2E2%2E.html>. – Загол. з екрану. – Мова англ.
8. Foale M. T. The Sisters of St Joseph: 128 years of care for the aged / M. T. Foal // The Australian Catholic Record. – 1995. – № 73 (2). – P. 187–194., с. 187–194
9. Industry Commition. Charitable organizations in Australia. – Melbourne: Australia Government Publishing Service. – 1995, Report No. 45. – 12 p.
10. Oncology Social Work in Australia. What do oncology social workers do? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: 20.01.2009: – <<http://www.cosa.org.au/Groups/COSAGroups/SocialWork.htm>>. – Загол. з екрану. – Мова англ.
11. The Parliamentary Library Web Manager Can good intentions ensure good outcomes? Commonwealth Disability Policy 1983-1995 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: 26.12.2011: – <<http://www.aph.gov.au/library/pubs/bp/1995-96/96bp06.htm>>. – Загол. з екрану. – Мова англ.
12. Wikipedia, the free encyclopedia. Australian Council of Social Service [Електронний ресурс]. – Режим доступу: 16.01.2009: – <http://www.wikipedia.org/wiki/Australia_Council_of_Social_Service>. – Загол. з екрану. – Мова англ.

В статтє раскрываються основныє вопросы связаннє с организацией социальной работы с лицами с ограниченными возможностями в Австралии; осуществлен анализ понятия "инвалид"; представлена информация о механизмах реализации государственной политики в отношении инвалидов; освещены нормативно-правовая база, основныє принципы социальной работы с инвалидами, аспекты социальной реабилитации инвалидов.

Ключевые слова: социальная работа, инвалидность, социальная реабилитация, социализация, безбарьерная среда.

The author of the article has considered the key issues related with the organization of social work with people with disabilities in Australia; has analyzed the concept of "disability" contains information about the mechanisms of state policy towards disabled people; elucidated legal framework, the basic principles of social work with disabilities, aspects of social rehabilitation of disabled persons.

Keywords: social work, disability, social rehabilitation, socialization, barrier-free environment.